

## OAPEN Bestuursverslag 2019

OAPEN - een acroniem voor Open Access Publishing in European Networks - is in de periode 2008 - 2011 ontwikkeld in een EU project door zes universitaire uitgeverijen uit zes landen en de Universiteit van Amsterdam en Universiteit Leiden, onder leiding van Amsterdam University Press (AUP). Sinds juli 2011 opereert OAPEN succesvol als zelfstandige stichting.

Doel:

Het doel van de stichting is drieledig:

- het stimuleren van open access voor wetenschappelijke boeken;
- het verder ontwikkelen en uitbouwen van het platform OAPEN, door vergroting en verbreding van de collectie open access boeken en door de ontwikkeling van diensten voor wetenschappelijke uitgevers en bibliotheken;
- het ontwikkelen van een model voor duurzame voortzetting van de activiteiten van de stichting in internationaal verband.

Bestuur en directie:

Het bestuur van de stichting OAPEN bestond in de verslagperiode (2019) uit de volgende personen:

- Bas Savenije, voorzitter
- Yildiz van den Akker, penningmeester
- Kurt De Belder, secretaris.

De directie van de stichting werd gevormd door Eelco Ferwerda.

Activiteiten:

De OAPEN Library bevat vrij toegankelijke academische boeken. OAPEN werkt samen met uitgevers en wetenschapsfinanciers om een kwaliteitsgecontroleerde collectie van open access boeken op te bouwen. Bovendien biedt OAPEN diensten aan uitgevers, bibliotheken en wetenschapsfinanciers op het gebied van *deposit*, kwaliteitscontrole, metadata *enhancement*, disseminatie en digitale bewaring. Bij het schrijven van dit verslag (oktober 2020) telt de OAPEN Library bijna 13.000 open access (OA) boeken van ca 350 wetenschappelijke uitgeverijen en is daarmee de grootste ter wereld. Met inmiddels meer dan 2 miljoen downloads op jaarbasis voorziet OAPEN duidelijk in een groeiende behoefte. Het belang van OA groeit en zowel in Nederland als in Europa (binnen de EU en Science Europe) wordt nagedacht over hoe academische boeken onderdeel kunnen worden van het OA beleid.

In 2012 is OAPEN, DOAB (*Directory of Open Access Books*) gestart, een database voor open access boeken naar het voorbeeld van DOAJ (*Directory of Open Access Journals*). De belangrijkste doelen van DOAB zijn het verbeteren van vindbaarheid van open access boeken die *peer review* hebben ondergaan en het bieden van een gezaghebbende lijst met uitgevers van open access boeken. DOAB is sinds de start in 2012 sterk gegroeid en bevat inmiddels de gegevens van bijna dan 32.000 OA boeken van 400 uitgevers. Daarmee neemt DOAB een centrale plaats in het OA boekenlandschap in.

*Verslagperiode:*

Vanuit bestuurlijk oogpunt stond het jaar 2019 evenals het jaar daarvoor vooral in het teken van de continuïteit van de organisatie. Medio 2017 had het bestuur van de OAPEN-stichting geconstateerd dat op basis van de meerjarenbegroting en een liquiditeitsplanning, het voortbestaan van de stichting bij ongewijzigd beleid medio 2019 zou worden bedreigd. Een herbezinning op het gekozen verdienmodel werd daarom noodzakelijk.

In de eerste helft van 2018 heeft het bestuur zich verzekerd van een overbruggingsfinanciering met steun van enkele externe *stakeholders*. Met de toekenning van de overbruggingsfinanciering was de continuïteit van de stichting tot en met 2019 gewaarborgd. In dat kader hebben de betreffende partijen aangedrongen op het belang van een onderzoek naar het toekomstige verdienmodel, inclusief een externe, objectieve validatie van de uitkomsten voor een overtuigende voortzetting van de activiteiten.

Voor het onderzoek naar het businessmodel heeft het bestuur van OAPEN subsidie aangevraagd bij de stichting Pica, met positief resultaat. Met financiële steun van de stichting Pica is daarom vanaf het najaar van 2018 een gedegen onderzoek uitgevoerd naar het toekomstig verdienmodel.

Gekoppeld aan dit onderzoek heeft een externe evaluatie plaatsgevonden van de *Governance* van OAPEN. Hiertoe is een externe commissie ingesteld, bestaande uit:

- Prof. dr. Wiljan van den Akker, vice-rector voor onderzoek en universiteitshoogleraar aan de Universiteit Utrecht,
- Dr. Koen Hilberdink, adviseur, interim-manager en biograaf; voorheen Hoofd Kunst en Wetenschap en Hoofd Genootschap KNAW.

Het onderzoek, dat in de loop van 2019 werd afgerond, heeft uitgewezen dat de toegevoegde waarde van OAPEN breed wordt erkend en gedragen. Daarnaast is er ook een vernieuwd businessmodel uit naar voren gekomen dat de continuïteit van OAPEN moet kunnen verzekeren. De implementatie van het vernieuwde businessmodel is vervolgens uitgangspunt geworden voor een vervolgaanvraag voor subsidie van de stichting Pica. Deze aanvraag werd helaas niet gehonoreerd.

Het werkplan dat in het kader van het Pica project is gemaakt is niettemin uitgangspunt voor de komende jaren, en is ook gebruikt voor een tweede aanvraag voor ondersteuning door SCOSS, een internationaal initiatief om *Open Access* infrastructuren te ondersteunen door middel van een overkoepelende '*collaborative funding*' campagne onder bibliotheken. Eind 2019 werd bekend dat OAPEN en DOAB gezamenlijk zijn geselecteerd voor een driejarig SCOSS programma. Het betekent dat de financiële armslag van OAPEN wordt vergroot en dat er ruimte is voor uitbreiding van de capaciteit. De SCOSS campagne zal ook een nieuwe impuls geven aan het *Library membership* programma dat in 2018 is geïntroduceerd.

In de afgelopen 2 jaar is OAPEN intensief bezig geweest om een oplossing te vinden voor het platform, dat nu bij de UvA is ondergebracht. Dit is gevonden door deelname aan het nieuwe, door de EU gefinancierd project van het OPERAS consortium, waarin OAPEN een centrale rol heeft. Het platform zal worden herontwikkeld als open infrastructuur, in combinatie met DOAB, dat van hetzelfde platform gebruik gaat maken.

DOAB is na een lange voorbereidingstijd begin 2019 verzelfstandigd in een onafhankelijke stichting, waarin OAPEN en het Franse OpenEdition (via de universiteit van Aix-Marseille en CNRS, de Franse nationale onderzoeksfinancier) ieder in gelijke mate vertegenwoordigd zijn in het bestuur. Met de verzelfstandiging van DOAB en de deelname in het bestuur is de samenwerking met OpenEdition, die al in 2017 werd overeengekomen, juridisch afgerond. Hiermee heeft OAPEN de kosten voor DOAB terug kunnen brengen en is de continuïteit van DOAB versterkt. DOAB is opgenomen in de Franse nationale *open science* infrastructuur, waarmee DOAB in aanmerking komt voor financiële ondersteuning.

In de laatste maanden van het jaar heeft het bestuur besloten dat de organisatie van OAPEN moest worden versterkt met een Operationeel manager en een *Community manager*, conform de uitkomsten van het Pica project. De operationeel manager werd in het najaar aangesteld, hetgeen leidde tot hogere personeelslasten.

#### *Vooruitblik 2020:*

De SCOSS campagne verloopt conform verwachtingen. Bij het schrijven van dit verslag heeft de campagne al ruim 50% van de financiële doelstelling behaald. In mei werd de *Community manager* aangesteld, hetgeen kon worden gefinancierd uit een bijdrage van het Franse *open science* fonds in het kader van de SCOSS campagne.

Los van de SCOSS campagne is de omzet ook toegenomen, met doorlopende groei van het aantal uitgevers en nieuwe *Library memberships* voor OAPEN en DOAB. Daarnaast is OAPEN in de zomer van 2020 een driejarige samenwerking met NWO aangegaan, in het verlengde van het NWO publicatiefonds voor OA boeken.

De eerste fase van het OPERAS project, waarin het OAPEN platform werd herontwikkeld en kon migreren naar een open infrastructuur op basis van DSpace, werd in het voorjaar van 2020 succesvol afgerond.

#### *Financiële continuïteit:*

De stichting OAPEN heeft over het boekjaar 2019 een verlies geleden van € 19.770. Hierdoor wordt de omvang van het negatieve vermogen € 60.000. Het bestuur heeft deze situatie onderkend en heeft passende maatregelen genomen, zoals hierboven toegelicht. De maatregelen zijn voor het bestuur reden om te vertrouwen op duurzame voortzetting van de ondernemingsactiviteiten. Derhalve is de jaarrekening opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling.

(Oktober 2020)